

אחר כותלנו

עלון בוגרי ישיבת "הכותל" פרשת "צו"-זכור תשע"א מספר 47

משלוח מנות איש לרעהו הרב שמואל נתנזון*

הגמרא במסכת מגילה (ז ע"ב) דנה בכל ארבעת מצוות חג הפורים ובתום כל מצווה מוסיפה סיפורים באותו עניין. כאשר הגמרא דנה במצוות משלוח מנות היא מביאה את הסיפור אודות אב"י רב חנינא "אב"י בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי".

כאשר אנו נדרשים לפשט דברי הגמרא, הרי נסביר שלא היה לשני האמוראים די הספק ממון לקיים מצוות משלוח מנות וסעודת פורים, לכן כל אמורא הביא את סעודתו לחברו כדי לקיים בה מצוות "ומשלח מנות איש לרעהו", ואז את סעודת חברו אכל וקיים בה "לעשות אותם ימי משתה ושמחה" (אסתר ט, כב).

פירוש זה רווח בקרב הראשונים (ר"ן ג ע"ב בדפי הר"ף. שיטת הריב"ב שם. שיבולי הלקט סי' רא), ולכן פסק התרומת הדשן (סי' קיא) "דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא. כמשמע... "הו מחלפים סעודתייהו בהדדי" ונפקי בהכי משלוח מנות. אלמא דטעמא משום סעודה היא! הרי לנו שעיקר קיום מצוות משלוח מנות הוא כדי לקיים את סעודת פורים, וכך גם נהגו בני הישיבות (ואף אנו בישיבת הכותל) להחליף את מנותיהם בסעודת פורים כדי לקיים בכך מצוות משלוח מנות.

תמוה הוא פירוש רש"י על אתר "מחלפי סעודתייהו. זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו". בהתבוננות ראשונה, אין נפק"מ להלכה בדבריו של רש"י. נראה שרש"י מספר סיפור גרידא, שאכלו האמוראים אחד אצל השני. ולכן שאלת הבית יוסף (או"ח סי' תרצ"ה סעיף א) על רש"י ברורה היא. "וקשה לי על דבריו, דאם כן לא היו מקיימים משלוח מנות איש לרעהו"? שהרי מצוות היום לשלוח "מנות", ואם הם רק אכלו ביחד - אין פה קיום מצוות משלוח מנות! ממשיך הבית יוסף להקשות, ואם תאמר שהאמוראים בנוסף לסעודת פורים גם שלחו לחבריהם משלוח מנות - מה הנפקותא להלכה בסיפור שהביאה הגמרא!? אין בסיפור זה כל חידוש! (יש שטענו שרש"י בא להוציא משיטת הר"ן שאפשר בסעודת פורים לתת את המנה לחבירו, כי צריך לקיים ממש "ומשלוח מנות", כפי שפירש רבינו גרשום בסוגיה "משדדי האי להאי". המהר"ן שפירא (בדפי הר"ף שם) דחה דברי הב"י ואמר שאכן שלחו איש לרעהו, והנפקותא לרש"י שצריך לאכול סעודתו עם חבריו "ולא שיהא משמח כל איש ואיש בביתו לבדו, ומזה נראה שנשתרבב המנהג שהולכים בחבורות מרעים מבית לבית ואוכלים ושותים" (ראה רש"י אסתר ט, כז). ה"ט"ז שם סי' ה תירץ שהמשלוח מנות היה בדין "מתנה" ולא הלוואה. ע"ש).

הב"ח (שם סי' א) דוחה את האוקימתא שאפשר להעמיד ברש"י, שרש"י מלמדנו שאפשר לקיים את שתי המצוות רק ע"י סעודת פורים. כאשר אדם מאכיל את חברו - הוא מקיים בו מצוות משלוח מנות, והיאך יקיים האורח השנה את מצוות משלוח מנות? לשנה הבאה יאכיל את חברו ונמצא למפרע שקיים בשנה זו מצוות משלוח מנות. "ופשיטא שאין שנה שניה מועיל להוציא את חברו ידי חובת משלוח מנות משנה שעברה".

לכן מחדש הב"ח ע"פ דברי רש"י "דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שמח ושש עם אוהביו וריעיו ולהשכין ביניהם אהבה ואחוה וריעות. אם כן, אם יסעוד אחד עם חברו ורעהו - הרי הם בשמחה ובטוב לב משתה יחד ופטורים הם מעתה מחיוב משלוח מנות, והוא הדין בשנה שניה, וכן בכל שנה ושנה אם יחזור ויסעוד אצלו כמו בשנה שעברה - נמי יוצאין שניהם ידי חובתן". הרי לפי דעתו של רש"י טעם משלוח מנות הינו כדי לאחד את עם ישראל, וצריך יותר לתת לאנשים שאוהב! כדי לחזק ביתר שאת את האהבה בין הקרובים! ולכן הדגיש רש"י שהיו אוכלים זה אצל זה כל השנים, כדי ללמדנו שהיו חברים טובים ולכן הם פטורים ממשלוח מנות בסעודתם יחדיו. וממילא אם אוכל אצל חברו ונמצא אצלו בקירוב הדעת אין עליו חיוב של משלוח מנות (וכן פסק להלכה המגן אברהם שם סי' יב, וסיים "ומ"מ צ"ע וטוב להחמיר).

* מפאת הנסיבות, השיעור שוכתב על פי דברי הרב בשיעורו שמסר בבית מדרש הישיבתי בירושלים. לא על דעתו ולא בהגהתו, לכן כל טעות תלויה בקוצר דעת של העורך לבד.

תהילים של שבת – פרק כ"ז
הרב ישעיהו הדרי

במרכז הקריאה המיוחדת לשבת זכור ובדברי ההפטרה מופיעים מספר מושגים בעלי משמעות לענייני דיומא: הזכירה, הפקידה, המחיה. "זכור" (דברים כה, ז), "תמקה את זכר" (שם, יט), "פקדת" (ש"א טו, ב) וכן בקריאת התורה ביום הפורים עצמו: "זכרון בספר", "מחה אמתה" (שמות יז, ד).

בפרק ק"ט בתהלים שהוא פרק תפילה לעזרה מצרת אויבים מופיעים ביטויים נמרצים נגדם, ויש בו שימושים באותם מטבעות לשון ובכאלה שרומזים לניבים חז"ליים: "הפקד עלי", "פקדתו יקח אחר" (השווה: "ותשם אסתת את מרדכי על בית המן" (אסתר ח, ב)), "ותפלתו תהיה לחטאה", "והחרמתה את החטאים" (ש"א טו, יח), "חטאתי", "שא נא את חטאתי" (שם, כה), "ויאמר חטאתי" (שם, ל), "ונוע ונועו בניו ושאלו" ובמדרש תהילים (כ"ב, ב) על חלק מבניו של המן המחזרים על הפתחים ולבסוף נהרגו "בדור אחר ימח שמם".

יתר על כל אלה באים שני פסוקים הכוללים זכר ומחיה כאחד: "זכר עון אבתיו... וחטאת אמו אל תמח. יהיו נגד ה' תמיד ויכרת מארץ זכרם".

נרמז כאן על כעין סתירה פנימית: מחד, חובת מחיית זכר עמלק "שלא יאמרו זה של עמלק" ומאידך, הדגשה רבתי על זכירת תמיד. כך גם העיר ב"דעת מקרא" כמו שמצינו בעמלק שזכרו נמחה מתחת השמיים, אבל מעשיו הרעים כתובים לעד בתורה. "תמיד" משמעו "נצח" גם לאחר שייכרת מהעולם זכר מעשיו הרעים וענשו יסופר לזיכרון עד עולם.

היחס בין פרקי השבת לבין היוצרות בתפילה מזקיק עיון לעצמו, אכן לפנינו ביוצר לשבת זכור שימוש נרחב בזיכרון וחובת המחיה "ומח שמו וזכרו ונמח זכורו מלהזכירו, בזכרון קדוש".

א למנצח לדוד מזמור אלהי תהלת אל-תחרש: ב כי פי רשע ופי-מרמה עלי פתחו דברו אתי לשון שקר: ג ודברי שנאה סבבוני וילחמוני חנם: ד תחת-אהבתי ישטונוני ואני תפלה: ה וישימו עלי רעה תחת טובה ושנאה תחת אהבתי: ו הפקד עליו רשע ושטן יעמד על-ימינו: ז בהשפטו יצא רשע ותפלתו תהיה לחטאה: ח יהיו-ימיו מעטים פקדתו יקח אחר: ט יהיו-בניו יתומים ואשתו אלמנה: י ונוע ונועו בניו ושאלו ודרשו מחרב ותי הם: יא ינקש נושה לכל-אשר-לו ויבזו זרים יגיעו: יב אל-יהי-לו משך חסד ואל-יהי חונן ליתומיו: יג יהי-אחריתו להכרית בדור אחר ימח שמם: יד זכר עון אבתיו אל-ה' וחטאת אמו אל-תמח: טו יהיו נגד-ה' תמיד ויכרת מארץ זכרם: טז יען אשר לא-זכר עשות חסד וירדף איש-עני ואביון ונכאה לבב למותת: יז ויאהב קללה ותבואהו ולא-חפץ בברכה ותרחק ממנו: יח וילבש קללה כמדו ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמו ותיו: יט תהי-לו כנגד יעטה ולמזח תמיד יחגרה: כ זאת פעלת שטני מאת ה' והדברים רע על-נפשי: כא ואתה ה' אלוקים עשה-אתי למען שמך כי-טוב חסדך הצילני: כב כי-עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי: כג כצל כנט ותו ונהלכתי ננערתי כארבה: כד ברפי כשלו מצום ובשרי כחש משמן: כה ואני הייתי חרפה להם וראוני יגיעון ראשם: כו עזרני ה' אלהי הושיעני כחסדך: כז וידעו כי-גדך זאת אתה ה' עשיתה: כח יקללו המה ואתה תברך קמו ויבשו ועבדך ישמח: כט ילבשו שוטני כלמה ויעטו כמעיל בשתם: ל אודה ה' מאד בפי ובתוף רבים אהללנו: לא כי-יעמד לימין אביון להושיע משפטי נפשו:

מתוך השיחה השבועית
הרב אביגדר הלוי נבנצל

פרשת השבוע בהלכה – הלכות פורים הרב לירון כהן

התורה מחלקת בין שלמי תודה לשלמי נדר או נדבה. שלמי תודה אינם נאכלים אלא ליום ולילה (מדרבנן עד חצות) וטעונים ארבעים לחם, מהם שלשים וששה לבעלים, והאחרים נאכלים לשני ימים ולילה ואינם טעונים לחם. בטעם החלוק אמרו שהתודה באה על נסי הבורא וחסדיו, ועל ידי שבזמן קצר צריך לגמור בהמה ולחמים רבים מוכרח להזמין אנשים רבים, טהורים, שיאכלו את הקרבן, וכולם יתכוננו ליום שיביאו קרבן תודה, ואז כולם אוכלים את הקרבן ושואלים על מה ולמה, ובכך מתפרסמת ההודאה לה', ועל כך שהכל ממנו. חז"ל קשרו את ברכת "הגומל" לקרבן תודה, שצריך לברך בעשרה שנאמר: "וירוממהו בקהל עם" - שההודאה צריכה להיות ברבים ולא ביחיד. זהו טעם אחד מדוע צריך לאכול ביום אחד את הכל. והטעם השני שביום שמביא את הקרבן, האדם מרגיש את ההודאה באמת, הוא חש אותה, ביום הבא האדם כבר לא מרגיש בזה בצורה חזקה, הוא כבר מתרגל לדבר, כשם שהתפילה ביום השני של ר"ה אינה דומה לתפילה של יום הראשון דר"ה, ולא רק מהסיבה שהראשון הוא מדאורייתא ובשני היא מדרבנן. קריאת המגילה בפורים בבוקר כבר אינה מרגשת כמו הקריאה בערב, כבר מכירים את הסיפור, למרות שיש הסוברים כי הקריאה ביום הינה יותר חשובה מהקריאה בערב, אבל הדבר אינו מורגש בלב, רק בשכל הוא נתפס כך.

ביום הראשון ההתעוררות יותר גדולה, ולכן התורה ציוותה שנאכל ביום הראשון את התודה. הרמב"ן אומר כי לכתחילה גם שלמים צריך לאכול ביום הראשון, אבל כדיעבד אפשר לאכול גם ביום השני, אבל תודה אפשר רק ביום הראשון, ואם לא אכל אז הקרבן הופך להיות נותר.

בספור יציאת מצרים בליל הסדר צריך כל אחד להרגיש כאילו הוא יצא ממצרים. לספר את ניסי ה' מתוך התעוררות. ישנן שתי גירסאות: 1. לראות את עצמו. 2. להראות את עצמו. אבל שתי הגירסאות באות להגיד שאדם צריך להרגיש את השעבוד ואת הצרות שהיו במצרים. לא סתם לספר ספור שקרה לאבות אבותינו לפני יותר מ-ג' אלפים שנה, אלא להתעורר מהספור. הרמב"ם מוסיף - כאילו הוא עתה יצא ממצרים. אינו דומה מי שיצא עכשו ומרגיש את המכות שספג מהנוגש לעומת מי שיצא לפני שנים רבות והצרות נשכחו ממנו. התורה וחז"ל עוזרים לנו להרגיש את השעבוד. אנחנו מחוייבים לאכול מרור. (אמנם בזמן הזה כשאין קרבן אז החיוב הוא מדרבנן), הטעם של מרור גורם לנו להרגיש את המרירות שהיתה במצרים. מצד שני גם את החרות צריך להרגיש. הגמרא אומרת כי אחד הטעמים לארבע כוסות הוא כי בן חורין שותה הרבה יין ולכן שותים ארבע כוסות. ודין הסבה בליל הסדר, אלו הם דברים שגורמים לאדם להרגיש בן חורין. אפילו דור יציאת מצרים מצטווה בליל היציאה לאכול מרור. מדוע הם צריכים לאכול מרור? הרי הם סבלו והרגישו את המרירות, לשם מה הם צריכים לאכול מרור? אלא מכיון שכבר הפסיקו לעבוד מר"ה לפי דברי חז"ל, ולכן הם כבר לא מרגישים את המרירות כמו

הפרשה בהלכה לובשת שינוי צורה. בעקבות חג הפורים אשר בו גברו היהודים. ההלכות התחפשו ובחרוזים הסתדרו, אך את מקורותיהם לא נעלים, כדי שרווח והצלה יעמוד ליהודים.

הקורא את המגילה ברכותיה שלושה (אור"ח סימן תרצ"ב, א') ולמפרע לא יצא, שיש סדר להשגחה. (תר"צ, ו') הנשים אף הן חייבות לשומעה, שגם עליהן היתה הגזירה. (תרפ"ט, א') קטנים וקטנות מנהג טוב להביאם, (תר"צ, ו') אך יש לחשב שכר מצוה כנגד הפסדן. (משנ"ב שם ס"ק ח')

במעות הפורים אין מדקדקין ולכל הפושט יד נותנים. (תרצ"ד, ג') בזה יש להרבות יותר בממשלוח מנות, לשמח לב עניים יתומים ואלמנות, בכך שמחתו גדולה ומפוארה ודומה לשכינה, (משנ"ב שם סק"ג) שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה.

את האהבה יש להרבות על ידי משלוח המנות, (תרצ"ה ד')

ויוצא ידי חובה גם בשני מיני אכילה ושתיה. (משנ"ב שם סק"כ')

את מצוות הנתינה מקיימים לאחר הקריאה, כדי להקדים זכירה לעשייה, אך לפני הסעודה ככל המצוות מדרבנן, שאין לסעוד את ליבו לפני קיומן. (תרצ"ד א', הערות הרב נבנצל)

מי שעניו בראשו יכין את ליבו, וישתה יותר מכדי לימודו, אך יזהר במצוות תורתו ויכיר בגדולת בוראו, ויתן שבח ויהללו על כל הטובה אשר גמלו. (תרצ"ה ובמשנ"ב סק"ד)

יבקש מאיתו להשפיע טובו וחסדו, וישלח משיח צדקו ויבנה בית בחירתו, ויפציע כשחר אורו על עמו ונחלתו.

שהרגישו שנה שבערה כשעבדו וסבלו תחת פרעה. לכן גם הם צריכים לאכול מרור. מצות ספור יציאת מצרים לא ברור אם היו חייבים בה, וגם אם נתחייבו לא יכלו לספר על עשר מכות, רק על תשע מכות. אבל על מצות אכילת מרור כתוב במפורש בתורה שנצטוו. בני ישראל באמת היו צריכים לאכול מרור, כי זמן קצר לאח"כ הם אומרים: "זכרנו את הדגה" - הם לא זוכרים את השעבוד. באדם ישנו כח נפשי שמשכיח ממנו את הצרות. עוברת קצת יותר משנה והתורה מעידה כי הם אומרים: "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים" - עד כדי כך הם מסוגלים לשכוח את הצרות ולומר כי ה' שונא אותם, ולכן הוציא אותם ממצרים. לכן צריך לאכול מרור לזכור שפרעה שונא ולא הקב"ה. ח"ו.

מהנעשה בישיבה

* בשבת פקודי נערכה שבת פרידה לבני שיעור ב' היוצאים לצבא בימים אלו, הישיבה נפרדה מהמתגייסים ואלו גם קבלו את ברכת הדרך מהרב שמחה קוק, רב ביהמ"ס החורבה. * ביום שלישי התגייסו כ-15 מבני שיעור ב' לחטיבת כפיר והרבנים והחברים לספסל הלימודים באו להפרד מהם בבקו"ם. * ביום ראשון נערכה חתונת בנו של ראש הישיבה, בני הישיבה כולם הוזמנו ורבים הגיעו לשמוח ולשמח בשמחת הנישואין (הישיבה מתכוננת במרץ לשבת זכור בישיבה, במוצאי שבת תתקיים קריאת מגילה לפרושים ובליל שושן פורים - יום ראשון בערב תתקיים מסיבת פורים בישיבה, הציבור מוזמן! בשבת פרשת פקודי נערכה שבת גיבוש עם למעלה מארבעים תלמידי תיכונים

דתיים כהכנה למכינה לבוגרי תיכונים דתיים המוקמת ע"י ישיבת הכותל - בראש המכינה המוקמת לשנה"ל יעמוד הרב שמואל נתנזון.

מזל טוב לרב ולרבנית וידר לרגל נישואי הבן יצחק, לרוני שטרנר לרגל נישואיו

- לשמעון דויטש לרגל אירוסיתו עם בוגר הישיבה רפאל קאודרס
- לעדי שגב להולדת הבן

תנחומי הישיבה לברק ניר ולרב בנימין לנדאו בפטירת האם, לרב אלכס יעקובי בפטירת האב

כפי שנהגנו בשנתיים אחרונות היה יום בוגרים מוצלח מאוד בערב ר"ח ניסן, בנוסף לקבוע בעש"ת. מעוניינים אנו מאד להרחיב את "ההדור קבלוה" למעגל רחב יותר של בוגרים ולהפוך אותך כשותף בתורת הישיבה, יום זה יתקיים השנה בע"ה ביום ב' כ"ט אדר בער"ח. היום נבנה במתכונת חדשה ומורחבת, בו ניתן מקום נכבד לשותפות בוגרי הישיבה ונשמח מאד בהשתתפותך.

- 14.30 - התכנסות, כיבוד קל ומנחה
- 15.00 - הרב חיים ישעיהו הדרי שליט"א
- 15.40 - הרב אביגדר נבנצל שליט"א
- 16.00 - רב שיח בהנחיית בוגרנו ר' אבי רט שיתקיים באודיטוריום בנושא: שמרנות מול חדשות בחינוך הישיבתי. בהשתתפות: הרב דוד תורג'מן - ראש ישיבת דימונה הרב אביעד ספרוני - רב הישוב יד בנימין הרב שלמה קמחי - ראש ישיבת אורות יהודה רב השיח יעסוק בין היתר בשאלות הבאות: א. האם בעקבות השינויים העוברים על הדור יש צורך לעדכן החינוך הישיבתי? ב. כיצד יש על הישיבה להעריך לקבלת נוער שהוא בוגר דור האינטרנט והחשיפה לתקשורת.
- 17.30 - סדר לימוד בבית המדרש והכנה לשיעור הכללי.
- 18.00 - שיעור כללי - הרב יעקב כץ שליט"א
- 19.00 - בוגר הישיבה הרב יצחק לוי מכפר מימון (לשעבר שר החינוך ועוד)
- 19.30 - חתימה - ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א - תפילת ערבית

סעודת ר"ח בליווי תזמורת הישיבה. הבוגרים מוזמנים לסעודה לישיבה בצוותא

טוב מראה עיניים

מערכת העלון אחראי בוגרים אביעזר סוויל עורך תוכן עופר סיון

העלון נבנה תוך כדי תנועה, לכן נשמח לקבל הארות והערות Misrad@hakotel.org.il

ישיבת הכתל - היכל וואהל ת.ד. 603 ירושלים 91006 Tel:02-6288175 Fax:02-6271180 Wwww.hakotel.org.il